

Kestävä ruokajärjestelmä

Visio:

"2030-luvulla suomalainen ruokajärjestelmä tarjoaa kokonaiskestävästi, kilpailukykyisesti ja eettisesti tuotettua, kuluttajien arvostamaa, terveellistä ja turvallista ruokaa. Suomalainen ruokajärjestelmä on kannattava, sosiaalisesti oikeudenmukainen, ilmasto- ja ympäristöystävällinen ja toimii yhden planeetan rajoissa. Ruokajärjestelmän toimijat (ml kuluttajat) ovat yhteispelillä sopeutuneet ympäröivässä yhteiskunnassa, luonnossa ja ilmastossa tapahtuneisiin muutoksiin."

Muutostavoitteet vuoteen 2030:

1. *Ruokajärjestelmän **haitalliset ilmasto- ja ympäristövaikutukset ovat vähentyneet ja resurssitehokkuus on kasvanut. Ruokahävikki puolitetaan vuoteen 2030 mennessä.***
2. *Suomalainen ruokajärjestelmä on **kannattava ja kilpailukykyinen**. Tuki- ja verotusjärjestelmä sekä julkiset hankinnat edistävät kokonaiskestävyyttä ruokajärjestelmässä*
3. *Suomalaiset **syövät ravitsemussuosituksen mukaan, ja ravitsemussuositukset ovat linjassa yhden planeetan kestävyystavoitteiden kanssa. Joukkoruokailu edistää kestävän ja terveellisen ruokavalion mukaan syömistä. Jokaisella on mahdollisuus syödä terveyden ja ympäristön kannalta hyvin.***
4. ***Ruokaturvallisuus ja ruokaturva** ovat edelleen maailman parhaita ja perustuvat kotimaiseen tuotantoon ja kotimaisiin resursseihin kuten raaka-aineisiin ja energiaan. Ruokajärjestelmässä hyödynnetään kestävästi muitakin suomalaisen tuotanto- ja toimintaympäristön vahvuuksia kuten mittavia vesivaroja.*
5. *Suomalaisen **ruokajärjestelmän innovaatioiden avulla Suomen ympäristökädenjälki on kasvanut globaalisti. Kestävän ruokajärjestelmän tutkimusta ja innovaatioita tuetaan, ja niiden avulla parannetaan myös globaalia ruokaturvaa.***

Muutostarina

Huom! Katso polkukuva tämän tiedoston viimeiseltä sivulta.

Kestävän ja hyvinvointia tuottavan ruokajärjestelmän mahdollistamiseksi tarvitaan muutoksia niin tuotannon kun kulutuksen kestävyuden parantamiseksi. Muutosta ovat mahdollistamassa tutkimus ja kehitys, innovaatiot ja investoinnit, digitalisaatio sekä neuvonta sekä koulutus ja kasvat.

Ruokajärjestelmän kestävyden olennaiset muutosaskeleet koskevat **ruokajärjestelmän arvoketjujen** ympäristökestävyyden parantamista. Negatiivisten ympäristövaikutusten pienentäminen erityisesti ilmastopäästöjen vähentäminen, vesistökuormituksen hallinta (rehevöityminen) sekä monimuotoisuuden lisääminen ovat keskeisiä tavoitteita. Alkutuotannon osuus ympäristövaikutusten synnyssä on merkittävä panosten käytön ja myös biologisten prosessien vuoksi. Vaikutusten vähentämiseen tarvitaan koko ketjun toimijoiden yhteistyötä ja tukea.

Monimuotoisuuden turvaamisen osalta monet EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteet liittyvät ruoantuotantoon ja peltoympäristöön, esim. luomualan lisääminen, kasvinsuojeluaineiden ja lannoitteiden käytön vähentäminen, hoidettujen perinnebiotooppien alan tai pölyttäjien määrän lisäys. Monimuotoisuustavoitteiden saavuttaminen vaatii tuekseen panostuksia mm. biologisen kasvinsuojelun kehittämiseen, täsmälannoituksen ja kierrätyslannoitteiden käytön edistämiseen ja tutkimusta esim. biodiversiteetin mittaamisen kehittämiseen ja huomioimiseen jalanjälkilaskennoissa. Monimuotoisuuden edistäminen jalostavan teollisuuden kestävyystavoitteissa ja ohjelmissa on tärkeää. Biodiversiteettivaikutusten arvioimiseen koko ketjussa tarvitaan enemmän ja parempia mittareita.

Vesistökuormituksen vähentämisen osalta maaperän kuntoon ja maan vesitalouteen liittyvät toimenpiteet ja investoinnit ovat avainasemassa. Maaperän kasvukunto, sen ylläpito ja uudistaminen (lajien monipuolisuus, runsasjuuriset kasvien viljely, tiivistymisen välttäminen, maaperän hyvä vesitalous, täsmällinen ravinteidenkäyttö) ovat avainasemassa hyvän ja laadukkaan sadon, hiilensidonnain edistämisen ja ravinnevalumiin estämisen osalta. Vesivastuullisuutta tulisi katsoa myös kokonaisissa arvoketjuissa, tähän mm. vapaaehtoiset Vesivastuusuittoumukset ovat konkreettinen keino.

Ruokaketjun ilmastohaasteisiin haetaan ratkaisuja vähähiilitiekarttojen toimia toteuttamalla.

Alkutuotannon ilmastokysymyksissä korostuu pellonkäyttö ja turvepeltojen merkitys, sillä maatalouden ilmastopäästöistä yli puolet syntyy turvemaiden viljelystä. Suurimmat ja nopeimmat vähennykset on mahdollista saada turvepeltojen osalta ja tämä tarkoittaa laajan toimenpide valikoiman toteuttamista (mm. huonotuottoisten turvemaiden viljelyn lopettaminen, ennallistaminen, kosteikkoviljely, lohkojen metsitys). Tarvitaan räätälöityjä ratkaisuja, joilla myös vähennetään tarvetta uusien turvepeltojen raivauksille (tilusjärjestelyt kuten vuokraus, myynti, vaihto jne.) Turvepeltojen osuus on iso esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa ja Lapissa. Oikeudenmukaisen siirtymän takaamiseksi tulisi tukipolitiikassa varata viljelijöille riittävät kannustimet toimenpiteisiin.

EU:n maatalouspolitiikka (CAP) on instrumentti, joka määrittelee **tukipolitiikan** linjaukset. Suomi toimii EU raameissa tosin CAP mahdollistaa tukien kansallisen kohdentamisen. Maataloudella on merkittävä rooli osana vuoden 2035 hiilineutraalisuustavoitetta. Tulevan cap-kauden vähennykset voivat olla riittämättömät. On tarve pitkän tähtäimen toimintasuunnitelmalle riittävä budjetti päästövähennyspalkkioihin. Tämän avulla varmistetaan, että viljelijät toteuttavat päästövähennyksiin liittyviä toimenpiteitä. CAP:n lisäksi tarvitaan rahoituksen varmistamiseen myös muita rahoitusinstrumentteja esim. EU:n oikeudenmukaisuusrahasto. Tukipolitiikan kohdentamisen avulla huolehditaan myös muutoksen oikeudenmukaisuudesta osana sosiaalista kestävyttä. Ympäristökestävyydestä huolehtiminen on edellytys tuotannon jatkuvuudelle

(peltoresurssin hyvä kunto on edellytys resurssin käytölle, ekologinen kestävyys luo rajat) ja kuluttajien tuotantoon kohdistuvalle hyväksyttävyydelle. .

Ilmastokysymyksissä olennaista on **energia tuotanto ja käyttö koko** ketjussa. Kotimainen tuotantoketju on riippuvainen tuontienergiasta, joka pitkälti uusiutumatonta. Muutos kotimaisen uusiutuvan energian tuotantoa (esim. aurinkovoima, biokaasu) ja käyttöönottoa vaatii investointeja, politiikkaohjausta ja tutkimusta hajautettujen (kannattavien) tuotantosysteemien (energian tuottajina alkutuotanto, jalostajat, kauppa miksei kuluttajakin) luomiseksi. Ketjun toimijoiden yhteistyö, viljelijäverkostot ja parhaiden käytänteiden esimerkit ovat olennaisia. Koko ruokaketju sähköistyy nopealla vauhdilla eli sähkön tuotannon varmistaminen tulee olemaan tärkeää. Alkutuotannon osalta biokaasun tuotannolla on merkitystä myös ravinnekierroon edistämisen ja lannan hyödyntämisen osalta.

Ympäristökestävyyden edistämiseksi kokoruokajärjestelmän **materiaali- ja resurssitehokkuuden lisääminen ja kiertotalouden edistäminen on tärkeä kokonaisuus. Tätä tehdään** mm. vapaaehtoisten sopimusten (MATS), tilatason katselmusten sekä Hävikki-tiekartan toteuttamisen avulla. Sivuvirtojen hyödyntäminen ja siihen liittyvä tutkimus ja uudet innovaatiot & teknologia, esim. proteiinikasvien kuoret, öljyt) sekä pyrkimys parempaan omavaraisuuteen tuotantopanosten käytössä (ravinteiden kierto, kierrätyslannoitteet, rehut, uusiutuva energia) lisäävät tehokkuutta sekä myös huoltovarmuutta (ruokaturvaa) ja tuotannon kannattavuutta. Uusituvalle energialla ja resurssienkäytön tehokkuudella vaikutetaan ilmastopäästöihin ja luodaan ilmastokestävyttä ja korkeamman lisäarvon tuotteita siis sellaisia, joiden ympäristökestävyys on parempi. Tarvitaan räätälöityjä ratkaisuja alkutuotannossa ilmastovaikutusten vähentämiseksi (tuotannon tehokkuus, päästöt) yhdessä jalostavan teollisuuden (mm. sopimusviljely), kaupan (kestävyystavoitteet), neuvonnan ja tutkimuksen kanssa. Huolehtimalla koko arvoketjun ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten hallinnasta ja todentamisesta tuotetaan korkean lisäarvon tuotteita kotimaahan ja vientiin.

Siirtymä kohti **kasvisvoittoisempaa ruokavaliota** ja kasviproteiinin kysynnän kasvu **vaikuttaa kotimaiseen tuotantorakenteeseen, mikäli kansallisena** tavoitteena on kysynnän kasvun tyydyttäminen kotimaisella tuotannolla (kasviproteiinin tuonti ei lisäänty). Tällä hetkellä kasvintuotannon kannattavuus on heikompi kuin kotieläintuotannossa. Suomen ilmasto- ja vesistöolosuhteissa kasvispainotteisen ruokavalion myötä siirtymä enenevässä määrin nurmen viljelystä muiden (usein yksivuotisia, monet enemmän lannoitusta vaativia ja sadon suhteen epävarmempia kasveja) viljelykasvien viljelyyn voi lisätä riskiä ravinteiden huuhtoutumisen lisääntymiseen, aidon kasvipeitteen vähenemiseen ja vesiensuojeluhaasteiden kasvuun sekä maatalous luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen, vaikka globaalisti ajateltuna planetaarinen ruokavaliolisikin ilmastotekoa. Näiden riskien huomioiminen viljelykiertojen, monipuolisen kasvivalikoiman ja maaperän kasvukunnon turvaamisen avulla.

Monivuotiset nurmet on nähty kotimaisen eläinperäisen tuotannon vahvuutena ja maatalouden mahdollistajana pohjoisessa Suomessa. Monivuotisten nurmien hiilensidontapotentiaali ja eläinjalostus, rehujen ja ruokinnan kehittäminen, lannan varastointi ja hyödyntäminen ovat myös keinoja alkutuotannon ilmastopäästöjen vähentämiseen eläintuotannossa. Kalankasvatuksessa ruokintaosaaminen (rehujen kehittäminen, omavaraisuus) ovat tärkeitä ympäristö- ja sosiaalisen kestävyys edistämässä. Tutkimuksen, investointien, neuvonnan rooli on näissä merkittävä hyvien käytänteiden edistäjänä. Lisäksi uusien arvoketjujen luominen kasviproteiinin osalta (viljelijät, teollisuus, kauppa) sekä mahdolliset muutokset kasvinviljelyn tukipolitiikassa (haastava toteuttaa EU tasolla) edesauttavat kannattavuuden kasvun osalta.

Myös kulutusta ja kulutustottumuksia täytyy muuttaa (mm. ilmatoruokaohjelman toteuttaminen). **Ravitsemussuositusten päivittäminen** ja ravitsemustottumusten **muutokset** kohti planetaarista ruokavaliota (kasvisvoittoisempaa kulutusta ja lihan kulutuksen vähenemistä) ovat tarvittavia toimenpiteitä. Julkisten hankintojen rooli ravitsemussuositusten toteuttajana on merkittävä. Julkisiin hankintoihin tarvitaan kestävyystavoitteet ja kriteerit. Tämä lisää tiedon tarvetta (tutkimus) merkintöjen (teollisuus, kauppa, merkintöjä hallinnoivat tahot). Myös yksityisillä toimijoilla (mm. ravintolat) on merkitystä kestävien tarjoomien edistämisessä. Hävikki-tiekartan toimenpiteiden toteuttaminen edesauttaa kuluttaja tuottaman hävikin vähentämistä.

Kuluttaja tulee kannustaa aktiiviseksi toimijaksi esimerkiksi kehittämällä ruokakasvatusaktiiviteetteja sekä lapsille että aikuisille (järjestöt, neuvonta). Kasvatus, opetus (oppilaitokset, kotien rooli) ovat ruokakasvatuksen ja ruoan arvostuksen lisääjiä. Ylipäättään tuotekehityksen avulla (jalostajat, kauppa, kaupan merkit) luodaan terveellistä ja maistuvaa syötävää eri kuluttajaryhmille. Tueksi tarvitaan investointeja, innovaatioita (tutkimus, jalostava teollisuus), markkinointiviestintää, kampanjoita (kauppa). Verotuksella, hinnoittelulla ohjataan kulutusta. Kaikilla tulisi olla varaa syödä kestävästi tuotettua ruokaa. Reilu arvonnjako ketjussa edistää sosiaalista kestävyttä. Hinnanmuodostus ja arvonnjaon oikeudenmukaisuuden edistäminen edellyttää läpinäkyvyyttä ja neuvotteluasemien tasavertaisuutta toimijoiden kesken (tuottajat, teollisuus, kauppa, kuluttaja).

Edellä mainittujen muutospolkujen toteuttamisen mahdollistajina ovat tutkimus, innovaatiot & kehitystoimenpiteet. Kehittämällä terveellisiä ja kestäviä elintarvikkeita suomalaisista proteiiniähteistä voidaan tyydyttää kotimaista kysyntää, luoda myös uusia vientituotteita ja parantaa proteiiniomavaraisuutta. Tarvitaan kokonaan uusia arvoketjuja (tutkimus, kannattavuus), tuotekehitystä (jalostajat, kauppa- omat merkit) kiertotalousratkaisujen kehittämistä ja laajaa käyttöönottoa. Tämä edellyttää TK panostuksia, **investointien** osalta uusia rahoitusinstrumentteja (mm. yksityiset sijoitusrahastot) sekä tutkimusrahoituksen varmistamista.

Digitalisaatio on työkaluna muutoksen toteuttamiseen. Älymaatalouden toteuttaminen ja älykkään ruokaketjun rakentamisessa Digital Europe ohjelman toteutus. Datan ja digitaalisten ratkaisujen merkitys kasvaa entisestään. Tärkeänä kysymyksenä on ruokaketjussa tuotetun datan jakamisen pelisäännöt ja niiden luominen. Tuotettua dataa voidaan hyödyntää muun muassa elintarvikkeiden turvallisuuden, aitouden ja jäljitettävyyden seuraamiseen koko ruokajärjestelmän osalta. Digitalisaatioon liittyvää teknologiaa on myös vientituote ja sen hyödyntämiseen liittyvät mallit ja hyvät käytänteet.

Neuvonnalla, koulutuksella ja kasvatuksella on tärkeä rooli uuden tutkimustietoa käytäntöön viemisessä. Kampanjat, tuote- ja muu markkinointiviestintä (järjestöt, kauppa, teollisuus) ovat keinoja lisätä kuluttajainformaatiota. Hyvät käytänteet, verkostot, pilotit ja yhteistyö ketjussa on olennaista muutosten läpiviennissä sekä julkisten ja yksityisten toimijoiden (säätöt, yritykset) yhteistyö tutkimushankkeiden ja tiedon siirron osalta. Poliitiikan avulla luodaan pitkäjänteiset ja vakaa toimintaympäristö investoinneille. Tarvitaan yli hallituskausien menevää sitoutumista pitkänkätäimen strategioiden toteuttamiseen ja muutoksen mahdollistamiseen.

3. Arvio muutoksen etenemisestä

Isot haasteet ja etapit kestävään ruokajärjestelmään tunnistetaan yhteisesti, ääripäissä alkutuotannon mahdollisuudet kestävyystavoitteiden toteuttamiseen (kannattavuus, tukijärjestelmän kannusteet) ja toisessa päässä kuluttajakäyttäytymisen muutoksen mahdollistaminen. Ruokajärjestelmän toimijoiden yhteistyö avainasemassa muutoksen saavuttamiseen.

4. Muutoksen epävarmuudet / mahdolliset ristiriidat

Suomen maatalouspolitiikka "kiinni"/sidottu CAP politiikkaan ja tukiin, mahdollisuudet tehdä omaa kansallista politiikkaa joka suuntaisi alkutuotannon toimintaa kunnianhimoisemmin kuin CAP, ovat rajalliset. Pitkän aikavälin suunnitelma ja riittävien resurssien varmistaminen ympäristötoimenpiteiden toteuttamiseen.

Alkutuotannon kannattavuus, suuri haaste, joka vaikuttaa alkutuotannon (ja koko järjestelmän) mahdollisuuksiin/kykyyn kehittää tuotantoa kestävämpään suuntaan (uudistava alkutuotanto, innovaatiot jne). (Tukien merkitys maatalouden tuloissa ja tuotantomäärien säilyttämisessä on suurempi kuin muissa EU-maissa. Tuotantokustannukset ovat viljelyolojen takia selvästi markkinahintoja korkeammat).

Markkinakysyntä ja ruokavaliomuutoksen hyväksyttävyyys (miten kuluttajat ottavat asian omakseen, kansallisen tason muutos). Asennemuutos, joka tekisi planetaarisen ruokavalion omaksumisesta mahdollista (ymmärrys muutoksen positiivisuudesta sekä itselle että ympäristölle)

6. Läpileikkaavat teemat

Oikeudenmukaisuuden varmistaminen on kriittisen tärkeää, jotta leave no-one behind periaate toteutuu. Ruokajärjestelmän muutos vaikuttaa erityisesti mm. pieniin tiloihin, jotka sijaitsevat turvapohjaisilla mailla, samoin kuin mahdollisesti pienituloisiin kuluttajiin, mikäli kestävästi tuotetun ruoan hinta nousee. Oikeudenmukaisuuden näkökulmasta yhteiskunnan tehtävä on varmistaa, että kestävät ruokavalinnat olisivat edullisimpia ja helpoimpia.

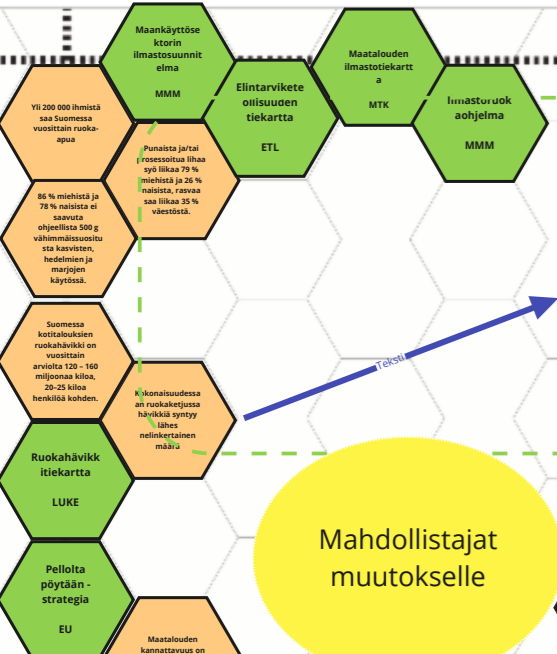
Osallisuuden ja osallistamisen mahdollistajina tuottajien, jalostuksen ja kaupan roolia tulee vahvistaa. Pitkäjänteisyys ja **politiikkajohdonmukaisuuden** osalta ylivaalikautiset, merkittävien yhteiskunnallisten teemojen valmistelut ovat edellytyksenä johdonmukaisuus periaatteen toteutumiselle.

Arvoketjujen vastuullisuuden kehittämiseksi on tarvetta, jotta voidaan edistää köyhempien maiden kestävästä ruoantuotannosta. Tavoitteena tulisi olla kotimaisen tuotannon ja kulutuksen hiilijalanjäljen vähentäminen ja saattaminen globaalisti kestäväksi tasolle ja samalla kädenjäljen kasvattaminen, uusien hyvien tuotteiden, tekniikoiden ja käytäntöjen vienti. Kehittyneiden

maiden **globaali vastuu** on tukea kehittyviä maita niiden omilla kehityspoluilla leave no-one behind periaatteen mukaisesti.

Kestävän kehitys -politiikan **muutosvoimaisuus** toteutuu konkreettisten tekojen kautta. Ekologinen kestävyys ei ole alisteinen taloudelliselle ja sosiaaliselle kestävyydelle. Tätä alistussuhdetta vahvistetaan puhumalla "kokonaiskestävyydestä", jonka sisältönä on usein se, että monet nykyiset taloudelliset toimintamallit eivät ole kannattavia, jos ekologisen kestävyuden reunaehdot otetaan kunnolla huomioon. Luonnon kanssa ei voi neuvotella kestävyydestä, kestävyuden rajat on pystytty tutkimuksen kautta hahmottamaan. Taloudellisia toimintamalleja on mahdollista uudistaa.

2025

Kulutusksynnän muutokset, valintojen, arvojen ja asenteiden muuttaminen

Mahdollistajat muutokselle

Ympäristövaikutusten hallinta

Ruokajärjestelmän tuotantoketjujen kestävyysparantaminen ja kiertotalouden edistäminen

Ravitsemussuosituksen toteuttaminen ja päivittäminen

T&K, Innovaatiot & investoinnit
Neuvonta, koulutus, kasvatus

Kuluttajakäyttäytymisen ohjaus

Materiaali- ja energiatehokkuus

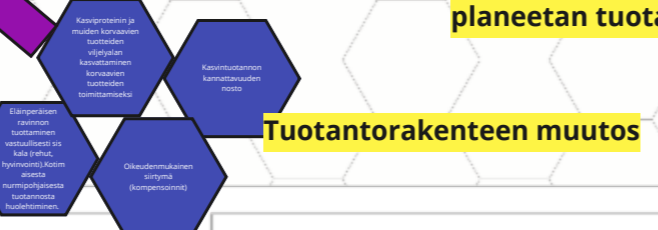

Maataloustukien kehittäminen kohti yhden planeetan tuotantoa

Energiankäytön hiilipäästöjen vähentäminen

Tuotantorakenteen muutos

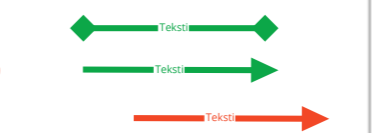
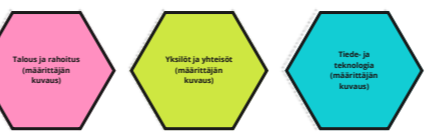
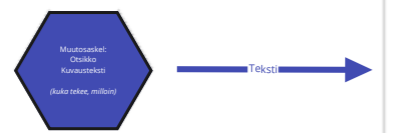
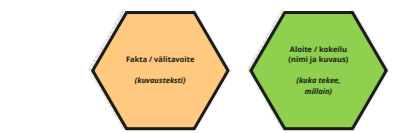

3.Suomalaiset syövät ravitsemussuosituksen mukaan, ja ravitsemussuositukset ovat linjassa yhden planeetan kestävyystavoitteiden kanssa. Joulukuun ruokailu edistää kestävä ja terveellinen ruokailun mukaan syömistä. Jokaisella on mahdollisuus syödä terveyden ja ympäristön kannalta hyvin.

Muutostavoitteet vuoteen 2030:
1. Ruokajärjestelmän haitalliset ilmasto- ja ympäristövaikutukset ovat vähentyneet ja resurssitehokkuus on kasvanut. Ruokahävikki puolitetaan vuoteen 2030 mennessä.
2. Suomalainen ruokajärjestelmä on kannattava ja kilpailukykyinen. Tuki- ja verotusjärjestelmä sekä julkiset hankinnat edistävät kokonaiskestävyyttä ruokajärjestelmässä.

4.Ruokaturvallisuus ja ruokaturva ovat edelleen maailman parhaita ja perustuvat kotimaiseen tuotantoon ja kotimaisiin resursseihin kuten raaka-aineisiin ja energiaan. Ruokajärjestelmässä hyödynnetään kestävästi muitakin suomalaisen tuotanto- ja toimintaympäristön vahvuuksia kuten mittavia vesivaroja.

5.Suomalaisen ruokajärjestelmän innovaatioiden avulla Suomen ympäristökädenjälki on kasvanut globaalisti. Kestävä ruokajärjestelmän tutkimusta ja innovaatioita tuetaan, ja niiden avulla parannetaan myös globaalia ruokaturvaa.

Teeman visiolause: 2030-luvulla suomalainen ruokajärjestelmä tarjoaa kokonaiskestävästi, kilpailukykyisesti ja eettisesti tuotettua, kuluttajien arvostamaa, terveellistä ja turvallista ruokaa. Suomalainen ruokajärjestelmä on kannattava, sosiaalisesti oikeudenmukainen, ilmasto- ja ympäristöstävällinen ja toimii yhden planeetan rajoissa. Ruokajärjestelmän toimijat (ml kuluttajat) ovat yhteisöllisesti sopeutuneet ympäröivässä yhteiskunnassa, luonnossa ja ilmastossa tapahtuneisiin muutoksiin.